Politica Națională a Arhitecturii — Standardul Baukultur România

Propunere independentă: cei 7 piloni ai unei politici naționale, cu fiecare obiecție clasică închisă prin mecanism, nu prin promisiune, aliniată Davos 2018 și New European Bauhaus

Prototip independent · în consultare publică

Acest produs este un prototip independent dezvoltat pentru a demonstra modernizarea digitală a OAR. Nu este o platformă oficială a Ordinului Arhitecților din România.

Text final consolidat

Regulamentul complet, în ordine, ca și cum ar fi adoptat.

Preambul — Calitatea mediului construit, interes public

Arhitectura este o expresie a culturii, iar calitatea mediului construit — clădiri, spațiu public, peisaj, infrastructură — este de **interes public**.

România nu are, în prezent, nicio politică națională a arhitecturii: singura pe care a avut-o (2010–2015) a expirat și nu a fost reînnoită. În același timp, Estonia, Cehia, Lituania, Slovenia, Croația și Ungaria au deja instrumente adoptate de stat.

Această politică propune un sistem coerent, auto-finanțat și rezistent la captură, care aduce câștiguri tangibile pentru profesie și pentru public — fără să adauge birocrație. Fiecare obiecție clasică ridicată împotriva unor astfel de politici este închisă prin mecanism, nu prin promisiune (vezi *Implementare*).

Pilonul 1 — Declarația statutară

Statul recunoaște, prin lege, calitatea arhitecturală și a mediului construit ca **interes public** și își asumă responsabilitatea de a o asigura — nu doar de a reglementa procedura de autorizare.

Este măsura cu cel mai mic cost și cel mai mare efect: o singură clauză care legitimează toate celelalte mecanisme.

Pilonul 2 — Rubrica de calitate (Davos-8) cu efect obligatoriu

Se adoptă cele **8 criterii Davos** — Guvernanță, Funcționalitate, Mediu, Economie, Diversitate, Context, Sentiment al locului, Frumusețe — ca instrument național de evaluare a calității.

Spre deosebire de sistemul Davos (pur voluntar), rubrica primește **praguri, scor și grilă de achiziție**: devine limbajul comun pentru consiliere, concursuri, coduri și arhitectul-șef. Evaluarea se face de un panel independent, pe criterii publice — niciodată un stil impus.

Pilonul 3 — Arhitectul-Șef al Statului și Colegiul de Consilieri

Se înființează funcția de **Arhitect-Șef al Statului** (model Rijksbouwmeester) și un **Colegiu multidisciplinar de consilieri** independent.

Garanții anti-captură: recrutare deschisă, mandat fix de 5 ani, **protecție statutară la numire și la demitere**, reguli explicite de conflict de interese, rapoarte și jurii publicate implicit. Arhitectul-șef **sfătuiește** guvernul și clienții publici; nu are putere de veto și nu poate bloca o autorizație.

Pilonul 4 — Apelul Deschis — concurs pe calitate, gratuit pentru clientul public

Se înființează un **serviciu național de concursuri** pentru clienții publici, organizat ca „procedură competitivă cu negociere" (legal în cadrul directivelor UE).

Reguli: minimum 4 echipe selectate pe **capacitate de proiectare** (nu cifră de afaceri), plătite pentru o **viziune** (nu planuri detaliate), desemnate pe **calitate și dialog** (nu preț minim). Serviciul scrie tema și este **gratuit pentru client** — de aceea îl folosesc și primăriile mici. Pistă dedicată pentru birouri mici și o filieră de primă comandă pentru absolvenți.

Pilonul 5 — Rețeaua de Consiliere — sfat gratuit, fără putere de veto

Se creează o rețea de **consiliere de arhitectură gratuită și imparțială** pentru cetățeni, primari și micii constructori (model CAUE).

Consilierea este integrată în autorizație printr-un **ghișeu unic**, limitată la **o singură ședință**, pe **criterii clare și obiective**. Principiul „sfătuiește, nu refuza" este înscris în lege. Este stratul de **capacitate** care acoperă administrațiile mici fără arhitect — sprijinit de instrumente AI ca să ajungă peste tot.

Pilonul 6 — Calitate prin Finanțare și catalogul de proiecte-tip

Calitatea se susține prin finanțare, nu doar prin reguli:

1. **Banii publici și subvențiile** se condiționează de rubrica de calitate (statul ca client-model). 2. Un **catalog de proiecte-tip** premiate prin concurs, cu **aprobare rapidă** — calitatea ca pârghie de accelerare, nu ca obstacol (în Australia/NSW: aprobare în 10 zile). 3. **Design integrat în finanțarea locuințelor sociale** (modelul Elemental — „o jumătate de locuință, dar bună”).

Pilonul 7 — Raportul bienal către Parlament

La fiecare doi ani se publică un **Raport național al calității mediului construit-**, compilat din sondaje în primării, opinia populației și ateliere de experți, **prezentat oficial Parlamentului** cu răspuns guvernamental și dezbatere.

Raportul transformă o politică de principiu într-o buclă de control politic și face **retragerea tăcută a finanțării vizibilă și costisitoare**. El poartă și indicatorii publici de performanță.

Finanțare și guvernanță — Finanțare anti-fragilă și guvernanță anti-captură

Finanțare pe trei surse (niciodată mono-sursă — lecția prăbușirii rețelei CAUE din Franța și a politicii suedeze):

1. o **taxă mică, proporțională** pe valoarea construcției (auto-finanțată, crește cu activitatea); 2. o **linie bugetară multianuală** ancorată în lege (supraviețuiește unui buget ostil); 3. un **fond la distanță de braț**, care decide granturi independent de miniștri.

Co-finanțarea UE (NEB, Horizon, Coeziune) se adaugă deasupra — niciodată ca pilon de bază.

Guvernanță anti-captură: operator statutar; arhitect-șef cu recrutare deschisă, mandat fix și protecție la demitere; consilierea separată prin lege de orice veto; finanțare independentă de interesele dezvoltatorilor; instrumente AI transparente și auditabile în achiziții; raportul bienal ca plasă de siguranță publică.

Implementare și evaluare — Faze, indicatori și AI cooperant

Faze: - **Faza 0 (0–6 luni):** se adoptă Pilonul 1 (declarația) și Pilonul 2 (rubrica Davos-8) — cel mai ieftin, cel mai mare efect. - **Faza 1 (6–18 luni):** arhitectul-șef + colegiul; Apelul Deschis, pilotat pe câțiva clienți publici. - **Faza 2 (anii 2–3):** rețeaua de consiliere, regiune cu regiune (capacitatea înainte de obligații); finanțarea legată de calitate + catalogul de proiecte-tip. - **Faza 3 (anul 3+):** primul raport bienal; iterație din datele proprii.

Indicatori publici de performanță: acoperirea cu consiliere gratuită; % din comenzile publice pe calitate vs preț minim; zile adăugate de pasul de calitate (țintă: zero sau negativ); scorurile Davos-8 în timp; ponderea reabilitării fondului construit existent; percepția populației; rata de diversificare a finanțării.

AI cooperant — control uman semnificativ, nu „niciodată": politica nu interzice instrumentul și nu se preface că AI nu va genera și verifica, în curând, proiecte întregi. Tratează scenariul cap-coadă printr-o scară de capabilitate: (A) instrument liber pentru variante, simulări și parcurgerea reglementărilor; (B) verificare umană obligatorie și motivată pentru conformitate, încadrare urbanistică și soluții tehnice; (C) judecată umană nedelegabilă pentru siguranța la foc și structurală, potrivirea cu locul și semnătura finală. Răspunderea și asigurarea rămân la o persoană fizică (Legea 184/2001); supravegherea umană trebuie să fie demonstrabilă, nu doar declarată (Regulamentul UE privind inteligența artificială, art. 14); AI din achizițiile publice rămâne transparent și auditabil, fără cutie neagră; regulile se reevaluează bienal. Arhitectul rămâne operatorul certificat al AI în mediul construit — nu un terț care ocolește breasla.

Modelul de adoptare: document strategic aprobat de guvern, cu **măsuri, garanți și termene** (modelul ceh PASK) — nu un document declarativ.

Drumul spre adoptare — De la idee la politică de stat — pașii fezabili

Ținta realistă: politică asumată de stat prin hotărâre de guvern în 18–24 de luni — fără să așteptăm o lege. Baza (pașii 0–2) o punem în acest an, indiferent de calendarul politic. Pașii nu sunt strict secvențiali: cei care depind doar de noi pornesc în paralel, imediat.

Pasul 0 — Luna 0–3 (acum, prin OAR). Documentul în format de politică publică (măsuri, garant, termen), rubrica Davos-8 și primele concursuri-dovadă. *Sub controlul nostru.*

Pasul 1 — Luna 0–6, în paralel. Standardul intră în concursurile și avizările Ordinului; ghidul „calitate-preț" pe Legea 98/2016 (concursul de soluții, art. 105–110). *Fără să cerem voie.*

Pasul 2 — Luna 3–12, în paralel. Pilot măsurat în Transilvania: concursuri reale + consiliere gratuită pentru primării mici, cu cifre. Nu așteptăm finalul pilotului ca să cerem pasul politic. *Variabila: un client public dispus.*

Pasul 3 — Luna 6–12. Memorandum guvernamental: mandatează ministerul de resort să elaboreze politica. Angajează politic, nu juridic; cost zero. Se cere în paralel cu pilotul. *Prima variabilă politică.*

Pasul 4 — Luna 12–24: adoptarea reală. Politica asumată prin hotărâre de guvern (procedura HG 775/2005, modelul ceh), cu măsuri, garanți și termene. Aici se adoptă efectiv — fără ciclu parlamentar. O HG asumă viziunea și standardul pentru investițiile de stat; nu poate, fără lege, obliga primăriile sau institui taxe. *Pragul-cheie, cel mai rapid „da" real.*

Pasul 5 — după adoptare (an 2+). Legea consolidează ce trebuie să reziste unui guvern ostil: protecția arhitectului-șef, finanțarea pe surse multiple (taxă prin lege — art. 139 din Constituție), raportul bienal. Nu blochează adoptarea; o întărește ulterior.

Fereastra forțează ritmul: Codul amenajării teritoriului intră în vigoare în 2026, iar normele lui de aplicare se scriu acum — acolo ne grefăm cât sunt deschise. De aceea pașii 0–3 se pornesc în paralel, în acest an.

Onest, fără idealism: pașii 0–2 depind doar de noi; 3–4 depind de voință politică; legea e lentă — de aceea ținta de adoptare e hotărârea de guvern, nu legea.